

SİNEMA ESTETİĞİ: GERÇEKLIK VE HAKİKAT

Doç. Dr. Serhat KOCA*

Kitabın Künyesi: *Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat*, Selçuk Ulutaş, İstanbul, Hayalperest Yayınevi, 2017, Birinci Basım, 188 sayfa, ISBN: 978-605-9452-17-5.

ÖZET

Bu çalışmada; Selçuk Ulutaş'ın 2017 yılında yayınlanan "Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat" isimli çalışmasının irdelenmesi amaçlanmıştır. Sinema araştırmaları alanında konuya ilişkin akademik tartışmalarının yetersiz ve ağırlıklı olarak sinemaya özgü araçların biçimsel kullanımı üzerine odaklanmış olması, kitabın sinema estetiği alanındaki çalışmalara yaptığı katkıyı daha önemli hale getirmektedir. Sinema estetiğini, estetik felsefesi bağlamında duygu boyutunun çözümlenmesine odaklanarak inceleyen çalışma Türkçe literatürde eksik kalan bir alanın akademik zeminde tartışılmasına olanak sağlamaktadır. Sanat eseri tarafından üretilen duyguyu, 'Duygulan (affect)' kavramı çerçevesinde inceleyen eser, sanatsal gerçeklik ile duygu arasındaki bağlantıların kurulmasına odaklanmıştır. Bu yönüyle Ulutaş'ın kaleme aldığı "Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat" kitabı, sanat eseri olarak sinema filmlerine modern estetik felsefesi penceresinden bakarken yeni bir yorum kazandırma arayışı ve estetik nesnelerin bilgi ile bağlantıları üzerinden hakikat ve gerçeklik arasındaki gerilimi keşfetmeye yönelik bir çabanın eseridir. Bu açıdan eser sinema estetiğini, sinemaya özgü araçların biçimsel kullanımı dışında incelemek isteyenlere araştırıcılara bir model oluşturabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Estetik, Gerçeklik, Hakikat.

Geliş Tarihi: 14.10.2022

Kabul Tarihi: 08.12.2022

Makale Türü: Kitap Eleştirisi

*Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü, serhatkoca@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8472-3393

CINEMA AESTHETICS: REALITY AND TRUTH

Assoc. Prof. Dr. Serhat KOCA*

Title of the Book: Cinema Aesthetics: Reality and Truth, Selçuk Ulutaş, İstanbul, Hayalperest Publishing House, 2017, First Edition, 188 pages, ISBN: 978-605-9452-17-5.

ABSTRACT

This study aimed to examine Selçuk Ulutaş's work titled "Cinema Aesthetics: Reality and Truth" published in 2017. The fact that the academic discussions on this subject in the field of cinema are insufficient and those available in the literature were found to have mainly focused on the stylistic use of cinema-specific tools makes the contribution of this book to the field more important. This study, which examines the aesthetics of cinema in the context of aesthetic philosophy focusing on the analysis of the dimension of emotion, allows discussions in the area filling in the relevant gap in the Turkish literature on an academic basis. Examining the emotion produced by the work of art within the framework of the concept of 'affect', this work has focused on the establishment of the connections between artistic reality and emotion. The book, "Cinema Aesthetics: Reality and Truth" written by Ulutaş handles cinema films from the modern aesthetics philosophy perspective as well as attempt to add a new interpretation and explore the tension between truth and reality based on the connections of aesthetic objects with the information. From this point of view, the work is capable of creating a model for researchers who want to study the aesthetics of cinema, other than the stylistic use of cinema-specific tools.

Keywords: Cinema, Aesthetics, Reality, Truth.

Received Date: 14.10.2022

Accepted Date: 08.12.2022

Article Types: Book Review

---

*Anadolu University, Faculty of Communication Sciences, Department of Cinema and TV, serhatkoca@anadolu.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-8472-3393

Felsefi yazın alanında ve gündelik hayatta sıkça karşılaştığımız estetik kavramı sanat felsefesi dışında psikoloji, sosyoloji, siyaset ve iletişim bilimi gibi pek çok başka alan ile de doğrudan ilgilidir. Sadece güzele indirgenemeyecek kadar geniş bir kapsama sahip olan estetiğin, insan duyguları ile ilişkisi ve bu bağlamda bedene yönelik bir söylem de olması kavramın pek çok farklı disiplin altında incelenmesini sağlamaktadır (Kagan,1982: 23-64, Ziss, 2009).

Selçuk Ulutaş'ın 2017 yılında yayınlanan "Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat" isimli çalışması on ana başlıktan oluşan bir içeriğe sahip olsa da temelde iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden ilki estetik kavramının diğer felsefi ve sanatsal kavramlarla ilişkisinin kurulmasını sağlayan dokuz ana başlığı içeren bölümdür. Tüm sanat alanları ile ilişkili olan bu genel anlatım sonrasında ise sinema özelinde kitabın estetik felsefesi ile "gerçeklik ve hakikat" kavramları arasındaki ilişkiyi incelediği görülmektedir. Böylelikle kitabın, sinemanın estetik varoluşu ile gerçeklik üretimi arasındaki ilişkiyi tartışabilmek için literatürde farklı kaynakları tarayarak ulaşılabilecek bir bilgi kümesini bir araya getirmeyi amaçladığı ifade edilebilir.

"Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat"ın ilk bölümü "Estetik Kavramının Duygu, Duygulam ve Düşünce Kavramları ile İlişkisi" başlığını taşımaktadır. Araştırmacı bu başlık altında insan duyguları ile düşünce arasındaki ilişkileri Spinoza ve Deleuze'nin perspektifinden incelemiştir. Kitabın bu bölümündeki temel söylemlerinden ilki; istisnalara rağmen fiziki dünyada düşüncenin, duyguların ortaya çıkmasında öncü olduğudur. Bu söylem sonrasında bu bölümde sanatla üretilen duygu üzerine düşünüldüğü ve bu duygunun gündelik hayattaki duygudan farklı bir varoluşa sahip olduğu iddiası tartışılmıştır. Sanatla üretilen duyguyu Deleuze ve Guattari'nin mirasından ödünç alan araştırmacı bu özel durumu, 'Duygulam

(affect)' kavramı çerçevesinde açıklamıştır. Ulutaş'ın ifadesi ile duygulamalar yine felsefi yazında karşılaştığımız duygulanımlardan farklı bir varoluşa sahiptir. Diğer taraftan bu bölüm kitabın sonraki kısımlarında ele alınan gerçeklik ve hakikat kavramları, sanatsal gerçeklikler ve diğer kavramlar ile insan duygusu arasındaki bağlantıların kurulması adına önemlidir (Ulutaş, 2007:17-31). Yazar duygulam ve duygulanım kavramlarını, 2022 yılında yayınladığı "Sinemada Duygulam, Duygulanım ve Güç İlişkisi: 'Yol Kenarı' Filmi İncelemesi" başlıklı çalışmasında da özne, özneleştirme ve öznellik ilişkisi bağlamında genişletmiştir.

Kitabın ilk bölümlerinde ele alınan meseleler tüm sanat alanları adına bir bilgi üretimi sağlarken sanat tarihinden örneklere yer verilmiş ve araştırmacının bu örnekleri sinema filmleri ile desteklediği görülmüştür. Bu bakış açısıyla kitapta hazırlanan diğer bir bölüm "Bilgi Sorunu" başlığını taşımaktadır. Bilgi felsefesi ve sanat ilişkisinin kurulduğu bu bölümde yazarın Nietzsche ve Foucault'yu takip ederek bilgiyi özellikle yorum olarak görme eğiliminde olduğu belirtilmelidir. Nietzsche (2010) bilgiyi yorum olarak gören düşünürlerden birisidir. Foucault (2012: 205-206) ise Nietzsche'nin düşüncelerini bu anlamda takip eden ve iktidar ile ilişkisini kuran bir kuramcı olarak karışımıza çıkar. Bilginin yorum olduğu fikri bir sonraki bölümde tartışılan gerçeklik ve hakikat kavramları arasındaki ayrımın anlaşılması ve okuyucuyu için de bir bakış açısı oluşturmak adına önemlidir. Yazar bu bölümde sanatın, sanatçıyı da var eden bir imgelem olduğunu ve imgelemin bilgiden bağımsız olmadığını ifade eden Collingwood'un (2014) görüşleri ışığında, sanatı bir bilgi türü olarak değerlendirmiştir. Yazar bu bölümde Kant'a (2006) özgü epistemolojik bir yaklaşımdan çok Schopenhauer'in yaklaşımını referans alarak estetiği epistemolojik ve ontolojik bir bakış açısı ile yorumlamıştır. Schopenhauer'a göre, (2009:

68) sanat eseri aslında hayatı ve şeyleri, hakikatte nasılsalar öyle göstermeye çalışır. Ulutaş da bu bölümde, sanatçıların şeylere ilişkin bir bilgi verme isteği taşımamaları halinde bile sanatsal çalışmaların varoluşlarının bilgiye bağlı olduğunu ve bu yönüyle sanatın bir bilgi türü olduğu vurgusunu yapmaktadır.

Kitabın isminden de anlaşılacağı üzere çalışmadaki temel tartışma konularından en önemlisi gerçeklik ve hakikat kavramlarının estetik nesnelere ilişkisidir. Bu mesele kitapta “Gerçeklik ve Hakikat” başlığı altında tartışılır. Felsefede antik dönemden bu yana düşünülen bir konu olan hakikat ile gerçeklik arasındaki ayrım pek çok filozofun bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonrasında araştırmacının temel iddiası hakikate ulaşmanın sosyal ve iletişimsel alanda mümkün olmadığı ve buna göre insan zihninin bilgi temelli kurguları olarak gerçekliklerin, hakikate yaklaşabileceği veya uzaklaşabileceği yönündedir. Sanat ise bu fikrin içinde sadece bir gerçeklik üretim aracıdır ve hakikate yaklaşabileceği gibi ondan kopma ihtimalini de barındırır. Ancak her ne olursa olsun sanatın ürettiği gerçekliklerin sanki hakikatin kendisi olarak algılanabileceği kitapta vurgulanmaktadır. Başka bir ifade ile sanat hakikate ulaşıldığı izlenimini yaratabilme gücüne sahiptir (Ulutaş, 2017: 41-55).

Sanatın gerçeklik üretimi ile ilişkisi kitapta “Sanatsal Gerçeklik” ve “Sanatsal Gerçekliğin Kaynakları ve Bakış Açıları” bölümünde detaylı bir şekilde incelenmektedir. Sanatsal gerçeklik kavramı ile fiziki gerçekliklerin kıyaslandığı, bakış açısı nosyonu ve sanatçıların bakış açılarının sanatsal üretimi nasıl etkilediğinin tartışıldığı bu bölümlerde, sanatçıların özne oluşları ve öznellikleri üzerinde durulmaktadır. Bu bölümlerin sonrasında ise okuyucu imge kavramının insan yaşamı üzerine etkisi ve gerçeklik bağlamında “İmge Kavramı ve Estetik Felsefesindeki Yeri” ve “İmgelerle Düşünmek”

bölümleri ile karşılaşmaktadır. İmge kavramının hem sanat hem de felsefedeki yeri bu bölümlerde incelenmekte ve sanatsal imgeler kategorize edilmektedir. İlaveten imgenin bellekle bağlantısının kurulduğu bu bölümler sonraki bölüm olan “Estetik Haz ve Sanat” başlığı için kavramsal bir altyapı oluşturmaktadır. “İmgelerle Düşünmek” bölümü ise özellikle insan varoluşu ve imgesel düşünüşü araştırdığı gibi sanatın iktidar ve onun egemen söylemleri ile özneler arasında ortaya çıkan gerilimin estetik ile olan ilişkisine değinmektedir.

Estetik felsefenin önemli ara kavramlarından birisi olan estetik haz ise çalışmada kapsamlı bir şekilde “Bellek, Haz ve Sanat” başlığı altında incelenmiştir. Estetik hazın bedensel hazlardan farklarının ortaya konulduğu bu bölüm ayrıca sanat ve bellek arasındaki ilişkiyi çok boyutlu olarak incelemektedir. Bu inceleme estetik hazın alımlayıcı özneler üzerinde kalıcı bir etkiye sahip olduğu görüşünü ortaya koyar. Böylelikle sanatın ve sinemanın ürettiği estetik hazın özetle bir özneleştirme pratiği olarak düşünülmesi bağlamında kitabın ortaya koyduğu tezler güncel bir tartışma alanını işaret etmektedir. Tunalı (2012: 20-40) tarafından da incelenen estetik haz konusunda yazarın Tunalı ekseninde bir bakış açısı ürettiği ve bunu sinemaya uyarlamaya çalıştığı görülmektedir.

Kitapta sinema estetiği ile gerçeklik ve hakikat kavramları arasındaki ilişkinin yapısal unsurları üzerine düşünülmeden önce sanat ontolojisinin önemli kavramlarından birisi olan “Estetik Objektivasyon Kuramı”na da değinildiği görülür. Bu bölümle araştırmacı, bir sanat eseri olarak sinema filminin gerçeklik üretimi ve bunun realize edilmesinde ortaya çıkan içerik-biçim ilişkisinin boyutlarını inceler. Bu bölümde Nicolai Hartmann ve Nietzsche gibi düşünürlerin sanatın manevi ve maddi tabakalarını nasıl ifade ettiklerini ortaya koyan araştırmacı, sonraki bölümlerde sinema filmlerini bir objektivasyon

olarak ele almakta ve gerçeklik-hakikat ilişkisini bu bağlamda yorumlamaktadır. Hartmann (2010), modern sanat ontolojisi ve bilgi ilişkisini kuran düşünürlerden birisi olarak sanatın iki tabakalı varoluşunu ve bu varoluşun bilgi ile bağlantısını “Ontolojinin Işığında Bilgi” isimli eserinde vurgulamaktadır. Yazarın özellikle Hartmann’ın yorumlarına sadık kaldığı görülmektedir.

Kitapta şu ana kadar bahsedilen bölümler genel anlamda tüm sanatlar için geçerli bir bilgi kümesini ortaya koymaktadır. Yazar tüm bu bölümlerde estetik felsefesi ile bağlantılı olan kavramlar ve düşünceleri, ana hat olan gerçeklik ve hakikat meselesini ortaya koymak üzere incelemiş, yorumlamıştır. Çalışmanın sanatsal hakikatin olmadığını vurgulandığı bu bölümlerinde, fiziki dünyada hakiki (doğru) olarak kabul edilen gerçekliklerin sanatsal sunumlarla nasıl üretildiği ortaya koyulmuş ve özünde birbirleri ile ilişki düzeyi düşük olduğu düşünülebilecek kavramların birbirleri ile nasıl iç içe oldukları açıklanmıştır. Yazarın bu anlamda bilgi ve varoluş arasındaki bağlantıyı temele aldığı görülür ve modern estetiğin bilgi temelli konumlanma noktalarının etkisinde olduğu söylenebilir.

Kitabın son bölümü olarak karşımıza çıkan “Sinema Eserleri İçin Estetik Objektivasyon” bölümü ise geride kalan tüm bölümlerin dışında sadece sinemaya odaklanmaktadır. Bu durumda yazarın asıl meseleyi açıklamak için diğer bölümlerde okuyucuya geniş bir zemin hazırlama amacı olduğu ifade edilebilir. Kitabın son bölümünde, sinemanın bir estetik objektivasyon olarak varoluşu incelenmiş ve bu varoluşun gerçeklik üretimini izleyicilere hakiki (doğru bilgi) şekilde nasıl yansıttığı ve izleyicileri nasıl etkilediği tartışılmıştır. Tüm bu tartışmalar üreticinin konumlanma noktasından yapılmış ve estetik alımlama ile ilgili kısma değinilmemiştir. Bu sebeple çalışmanın özünde

estetik üretim ile ilgili olduğu ve alımlayıcıların estetik deneyimini tartışmadan üreticilerin bir estetik deneyimi nasıl üretebildiklerine değindiği görülür. Kitabın son kısmında yazarın içerik ve biçim ilişkisi temelli olarak bir sinema filminin üretimini anlatı temelli öykü ve söylemle ortaya koyduğu görülür. Bu açıdan anlatı biliminde de göz kırpan çalışmanın, Chatman’ın (2009), yapısal anlatı kuramı ekseninde, anlatsal düzenlemenin söylem tarafından gerçekleştirilen bir etkinlik olduğu varsayımını referans aldığı belirtilmelidir. Çalışmada yazar, zihinsel üretim ve onun nesneleştirilmesini doğrudan ayırarak ifade etmiştir. Zihinsel içerik veya öykü kısmı felsefi boyutta neden-etki, zaman ve mekân kavramlarına değinmektedir. Bu değiniden sonra araştırmacı; gerçekliğin nesneleşmesi olarak söylemi, sinemada görsel düzenlemeler, montaj ve ses tasarımı kapsamında ele almaktadır.

İlgi çekici bir şekilde kitapta, gerçekliğin nesneleşmesi meselesi, zihinsel bir üretimin maddi-kasıtlı imgelere dönüştürülmesi bağlamında değerlendirilmiştir. Bu nedenle film üretiminin hiçbir aşaması zihinsel üretimden bağımsız değildir. Özellikle montaj bu sebeple zihinsel kurgunun teknik bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu kısımda söz edilen tüm biçimsel unsurlar zihinsel etkinliğin bir uzantısı olarak ele alınmıştır. Bu açıdan kitapta biçimsel kalıp ve formlara karşı çıktığı ifade edilmektedir. Nitekim sanata kurallar koymak ifadeyi sınırlandırmak anlamına geldiği için çalışmanın bu bakış açısının çağdaş sanata daha yakın bir sinematik nesneleştirme ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Tüm bunların ışığında Ulutaş’ın kaleminden çıkan “Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat” kitabı, sanat eserleri ve sinema filmlerine estetik felsefesi adına modern bir perspektiften yeni bir yorum katmayı amaçlamaktadır. Özel amacı ise estetik nesnelere bilgi ile bağlantıları çerçevesinde hakikat ve gerçekliğin gerilimini

incelemektir. Tüm bu amaçlar özünde bir kitabı fazlasıyla açacak bir bilgi kümesini işaret ederken araştırmacının belirli felsefi bakış açılarından seçimler yaparak yorumladığı görülür. Eser, Türkçe literatürde oldukça sınırlı sayıda estetik ve sinema ilişkisine odaklanan çalışma olması dolayısıyla sinema disiplinine katkı sağlayacak niteliktedir. Türkçe literatürde var olan Ömer Saydam Uysal'ın "Sinema Estetiğine Giriş" (2012) ve Mario Pezzella'nın "Sinemada Estetik" (2006) adlı çalışmaları sinema estetiğinin, sinemaya özgü araçlarla nasıl oluşturulduğuna odaklanan çalışmalarıdır. Yine İngilizce literatürde, Jean Mitry'nin "The Aesthetics and Psychology of the Cinema" (1997) adlı eseri, biçimci bir yaklaşımla fenomenolojik olarak auteur sinemasının estetik yaklaşımına odaklanırken Torben Grodal, "Embodied Visions: Evolution, Emotion, Culture and Film" (2009) adlı çalışmasında, sanat filmleri ve ana akım filmlerde öznel unsurların kullanımındaki farklılıklar ekseninde gerçeklik-öznellik ilişkisini tartışmıştır. Daisuke Miyao, "The Aesthetics of Shadow: Lighting and Japanese Cinema" (2013) adlı çalışmasında Japon sineması örnekleri üzerinden aydınlatma ve estetik ilişkisine odaklanmış, Todd Berliner'in "Hollywood Aesthetic: Pleasure in American Cinema" adlı eseri de benzer şekilde Hollywood'un film diline özgü estetik tasarımın, anlatı ve stilistik yönünü incelemiştir. Yakın dönem çalışmalarından Leo Bersani ve Ulysse Dutoit tarafından yazılan "Forms of Being: Cinema, Aesthetics, Subjectivity" (2019) adlı çalışma, öznellik ve toplumsal cinsiyet perspektifinden, estetiğin bir görsel sanat olarak sinema filmlerindeki analizine, Jordan Schonig ise "The Shape of Motion Cinema and the Aesthetics of Movement" (2022) adlı eserinde sinemanın "hareket biçimlerini" yani hareketli görüntüye özgü yapılarını, kalıplarını veya hareket şekillerini inceleyerek sinemasal hareketi teorileştirmeye odaklanmıştır. Genel anlamıyla sinema estetiğinin, sinemanın kurucu

öğeleri; sinematografi ve kurgu bağlamında bir araştırma alanı olarak değerlendiren bu çalışmaların biçimsel yönelimin ötesinde Ulutaş'ın Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat eseri, estetik felsefesi bağlamında duygu boyutunun çözümlenmesine odaklanmaktadır. Bu yönüyle eser, Daniel Yacavone'nun "Film Worlds" (2014) çalışmasının araştırma alanına daha yakın durmaktadır. "Film Worlds", sinemaya sanat olarak yenilikçi bir bakış açısı sunarak filmlerinin yarattığı etkiyi estetik ve sanat felsefesinden yararlanarak filmsel temsil, kurgusalılık, ifade, özdeşimsellik, stil ve sinemanın tüm duygulanımsal, sembolik boyutları ile ele alan bir çalışmadır. Bu bağlamda Ulutaş'ın eserinin, duygu boyutunu bir araştırma alanı olarak incelemesi noktasında "Film Worlds" ile yakınlık kurduğu söylenebilir. Bu noktada "Sinema Estetiği: Gerçeklik ve Hakikat" kitabının zayıf yönü ise araştırmacının modernist estetiğe bağlı kalarak önceki dönemlerdeki tartışmalara yeterince yer vermemesidir. Bu zayıf yön nedeniyle estetik felsefesi hakkında bir ön bilgi ile kitabın okunması daha sağlıklı olacaktır. Diğer bir zayıf yön ise sinemada oyunculuk ve duygu arasındaki ilişkinin kitapta eksik olmasıdır. Oyuncu seçimi veya yönetiminin de filmdeki estetik varoluşu doğrudan etkilediği iddia edilebilir ve yazarın daha sonrasındaki yeni düzenlemelerinde bu konuya da yer vermesinin bütünlüklü bir kavrayış için faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Berliner, T. (2017). *Hollywood Aesthetic: Pleasure in American Cinema*. New York: Oxford University Press.
- Bersani, L., & Dutoit, U. (2019). *Forms of being: cinema, aesthetics, subjectivity*. Londra: Bloomsbury Publishing.
- Chatman, S. (2009). *Öykü ve söylem*. (Çev: Özgür Yaren). Ankara: De Ki Basım Yayın.
- Collingwood, R.G. (2014). *Spekulum mentis ya da bilginin haritası*. (Çev: Kubilay Aysevener ve Zerrin Eren) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Foucault, M. (2012). *Bilme istenci üstüne dersler (1970-1971)*. (Çev: Kerem Eksen). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Grodal, T. (2009). *Embodied visions: evolution, emotion, culture and film*. New York: Oxford University Press.
- Hartmann, N. (2010) *Ontolojinin ışığında bilgi*. (Çev: Harun Tepe) Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kagan, M. S. (1982). *Güzellik bilimi olarak estetik ve sanat*. (Çev: Aziz Çalışlar) İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kant, I. (2006). *Yargı yetisinin eleştirisi*. (Çev: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Mitry, J. (1997). *The aesthetics and psychology of the cinema*. Indiana: Indiana University Press.
- Miyao, D. (2013). *The aesthetics of shadow: lighting and Japanese cinema*. London: Duke University Press.
- Nietzsche, F. W. (2010). *Güç istenci*. (Çev: Nilüfer Epçeli). İstanbul: Say Yayınları.
- Pezzella, M. (2006). *Sinemada estetik*. (Çev: Fisun Demir). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Schonig, J. (2021). *The shape of motion: cinema and the aesthetics of movement*. New York: Oxford University Press.
- Schopenhauer, A. (2009). *Seçkinlik ve sıradanlık üzerine*. (Çev: Ahmet Aydoğan). İstanbul: Say Yayınları.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ulutaş, S. (2017). *Sinema estetiği gerçeklik ve hakikat*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Ulutaş, S. (2022). *Sinemada duygulam, duygulanım ve güç ilişkisi: "Yol Kenarı" filmi incelemesi*. *Journal of History School*, 56, 402-434. doi:10.29228/Joh.52035
- Uysal, Ö. S. (2012). *Sinema estetiğine giriş*. İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- Yacavone, D. (2014). *Film worlds: a philosophical aesthetics of cinema*. New York: Columbia University Press.
- Ziss, A. (2009). *Estetik: gerçekliği sanatsal özümsemenin bilimi*. (Çev: Yakup Şahan). İstanbul: Hayalbaz Kitap.